

L. PRAŻMOWSKI
Kanada

STOWARZYSZENIE WETERANÓW ARMII POLSKIEJ IM. GEN. WŁADYSŁAWA SIKORSKIEGO W OSHAWIE (1933-1983)

Początek Stowarzyszenia Weteranów Armii Polskiej w Oshawie datuje się od dnia 17 IX 1933 r., kiedy to kilku weteranów, byłych żołnierzy Armii Polskiej, postanowiło zorganizować swoje własne stowarzyszenie. Byli to ludzie prawi, wielcy patrioci swego kraju — Polski, troszczący się o dobro nie tylko swoich rodzin, ale także innych ludzi.

Wielki światowy kryzys w latach trzydziestych dotknął również Kanadę. Nie było wtedy ubezpieczeń społecznych i każdy sam musiał starać się o zabezpieczenie bytu. Ci, którym powodziło się lepiej, dzielili się i pomagali tym, którzy byli w potrzebie. Indywidualna pomoc nie była jednak wystarczająca, trzeba więc było złączyć siły, by móc udzielić zbiorowej i bardziej skutecznej pomocy.

Jako byli i starzy żołnierze rozumieli rozkaz i dyscyplinę wojskową i mając Boga w sercu, czuli że muszą wykonać swe obowiązki tak, aby ani jeden brat — Polak zbyt nie cierpiał, bo przecież tak samo jak oni ojczyznę swą kocha i pragnie, by Polska była matką dla wszystkich swych synów.

Księga protokołowa w zapiskach protokołu nr 1 z dnia 17 IX 1933 r. wykazuje, że w dniu tym zostało zwołane zebranie w Domu Związku Polaków w Oshawie celem założenia i zorganizowania Placówki Stowarzyszenia Weteranów Armii Polskiej. Na zebranie przybyło 15 byłych żołnierzy Armii Polskiej. Zaproszono także członków zarządu Stowarzyszenia Weteranów Armii Polskiej Placówki 114 w Toronto. Byli to: K. Klimek i Z. Małańczak. Po wysłuchaniu relacji delegatów Placówki 114 Józef Liżewski podał wniosek, ażeby wyłonić Komitet Organizacyjny w składzie: Antoni Baczyk, Jan Sciuk i Józef Cebula. Na tym zebraniu zakończono i wyznaczono datę 1 X 1933 r. na następne zebranie organizacyjne w Domu Związku Polaków w Oshawie także z udziałem delegatów Placówki 114.

Na zebranie w dniu 1 października przybyło już więcej kolegów, weteranów I wojny światowej i wojny polsko-bolszewickiej w liczbie ponad 20. Było to prawdziwe zebranie organizacyjne.

Delegaci zarządu Placówki 114 przybyli już z wytycznymi i konstytucją. Po zapoznaniu się z konstytucją i wyjaśnieniu przez delegatów niektórych szczegółów dotychczas niezrozumiałych 22 z zebranych kolegów wyraziło zgodę i zapisało się na członków nowej Placówki w Oshawie.

Według dezyderatu z dnia 1 X 1933 r. 22 wyżej wymienionych wyraziło zgodę, ażeby nowo zorganizowana placówka SWAP-u w Oshawie przynależała do Centrali Głównej w Detroit (USA). Także członkowie postanowili wybrać pierwszy Zarząd. Na przewodniczącego do przeprowadzenia wyborów powołano Antoniego Bączyka.

Pierwszy Zarząd został wybrany w następującym składzie: Antoni Bączyk — prezes, Józef Cebula — wiceprezes, Antoni Gwóźdz — sekr. finansowy, Teofil Staszczak — sekr. protokolowy.

Placówka 114 SWAP-u, by móc zacząć prowadzenie administracji, od razu zaofiarowała bezpłatnie wszelkie przybory kancelaryjne. Delegaci z Toronto nie żądali również żadnego wyrównania kosztów związanych z ich przybyciem do Oshawy.

Pierwsze zebranie Placówki 136 Stowarzyszenia Weteranów Armii Polskiej odbyło się dnia 5 IX 1933 r. Jedną z pierwszych czynności Stowarzyszenia była decyzja utrzymania tradycji obchodów świąt narodowych polskich, takich jak: Odzyskanie Niepodległości — 11 listopada, uchwalenie Konstytucji 3 Maja, rocznice powstań listopadowego i styczniowego.

Siedzibą Stowarzyszenia był Dom Związku Polaków w Oshawie, obecnie Grupy 21 Związku Polaków w Kanadzie, dla którego podarowano obraz *Cud nad Wisłą*, który do dzisiaj tam się znajduje.

Zasadniczym celem Stowarzyszenia było udzielanie pomocy członkom znajdującym się w trudnej sytuacji finansowej, spowodowanej chorobą lub brakiem pracy. Stowarzyszenie udzielało także pomocy innym organizacjom polonijnym lub kanadyjskim oraz rodakom w potrzebie. Szczególną opieką otoczono Polską Szkołę.

W 1934 r. Stowarzyszenie przystąpiło do Zjednoczenia Zrzeszeń Polaków w Kanadzie, podkreślając swoją chęć wzięcia udziału w szerszych ramach życia polonijnego.

Do prowadzenia jakiegokolwiek działalności i wykonania zobowiązań społecznych potrzebne były fundusze. Dla ich uzyskania Stowarzyszenie rozpoczęło organizowanie imprez dochodowych, jak pikniki, zabawy, bankiety i rozgrywki.

Zaczyna się okres, kiedy Stowarzyszenie wychodzi poza lokalne ramy swojej działalności — bierze udział w ogólnopolonijnych zjazdach okręgowych, łączy się z innymi organizacjami polonijnymi i kanadyjskimi w obchodach świąt narodowych, wymarszach, składaniu wieńców przy pomniku Nieznanego Żołnierza w czasie uroczystości rocznicy zawieszenia broni.

Od początku istnienia Stowarzyszenia wielkim jego sympatykiem i dobrodziejem był członek honorowy Józef Halik. Wielokrotnie wspierał on Stowa-

rzyszenie finansowo oraz brał czynny udział w pracach organizacyjnych. Za te zasługi wyróżniony został w dniu 9 IX 1936 r. przez nadanie mu tytułu honorowego prezesa.

Następują lata szybkiego rozwoju Stowarzyszenia; zaczęto planować zakupienie sztandaru, istnieje już Koło Pań, które pomaga w urządzaniu imprez, bali i zabaw, zorganizowano Koło Amatorskie i chór, który prowadził wielki przyjaciel Placówki Michał Wójcik. Organizowano imprezy dochodowe, z których pewną część dochodu przeznaczono na utrzymanie Domu Związku Polaków.

W 1935 r. po raz pierwszy Stowarzyszenie wzięło udział w pielgrzymce do Niagara-on-the-Lake, do grobów polskich żołnierzy. W tym samym roku została urządzona akademія żałobna dla uczczenia pamięci marszałka Józefa Piłsudskiego.

W 1936 r. członkowie Stowarzyszenia zaczęli się mundurować. Również w tym samym roku, w maju, nastąpiło w Domu Związku Polaków w Oshawie poświęcenie sztandaru Stowarzyszenia sprowadzonego z Polski za pośrednictwem Konsulatu RP w Montrealu.

Dnia 27 III 1937 r. powzięto ważną decyzję odłączenia Placówki 136 od centrali amerykańskiej i kontynuowania działalności jako samodzielnej Placówki Stowarzyszenia Weteranów AP im. marszałka Józefa Piłsudskiego. Tak zakończył się pierwszy etap istnienia i działalności Placówki 136.

Jak wynika z ksiąg protokołowych, Placówka pod nowym patronatem działała 16 lat, tj. od 30 I 1938 r. do 13 XII 1953 r. W 1938 r. w obliczu krytycznej sytuacji politycznej wytworzonej przez Niemcy, które zagrażają państwu polskiemu, Stowarzyszenie rozpoczyna bardzo ożywioną działalność celem obrony praw i niepodległości ojczyzny, solidaryzując się z rodakami w Polsce. W tym celu powołano Komitet Obrony Narodowej i utworzono Fundusz Obrony Narodowej. W okresie II wojny światowej Stowarzyszenie działało bardzo energicznie i wydatnie w celach pomocy Armii Polskiej i żołnierzom przebywającym na terenie Kanady. Po zakończeniu wojny skoncentrowano swój wysiłek na udzieleniu pomocy ludności w Polsce.

Od jesieni 1946 r. rozpoczyna się napływ weteranów II wojny światowej. Przyjmowani byli oni serdecznie na różnych spotkaniach towarzyskich. Silny napływ weteranów, byłych żołnierzy Armii Polskiej, trwał przez szereg lat. Przybywali oni z 1 i 2 Korpusu, z lotnictwa, brygady spadochronowej, marynarki i Armii Krajowej, byli też jeńcy wojenni z 1939 r. i wywiezieni na roboty przymusowe. Wielu z nich wstąpiło do Stowarzyszenia, wnosząc w jego życie nowe siły i nową energię, powodując duży rozkwit organizacji. Bardzo ważnym wydarzeniem było zakupienie w 1949 r. posiadłości ziemskiej (około 82 akrów) w północnej części miasta z nadzieją wykorzystania tego w dalszym rozwoju Stowarzyszenia.

Ponieważ odłączenie od centrali SWAP-u pozbawiło organizację legalnych

podstaw istnienia, postanowiono jak najszybciej rozpocząć starania o uzyskanie własnego patentu. Podczas załatwiania tej sprawy okazało się, że nie można uzyskać patentu pod obecną nazwą. Wobec tego postanowiono przyjąć nazwę Stowarzyszenie Weteranów Armii Polskiej im. gen. Władysława Sikorskiego. Nowy patent otrzymano w styczniu 1954 r. Na tym skończył się okres istnienia Stowarzyszenia pod patronatem marszałka Józefa Piłsudskiego. Dnia 28 II 1954 r. odbyło się pierwsze zebranie Stowarzyszenia Weteranów Armii Polskiej im. gen. Władysława Sikorskiego. W tym też czasie działalność Stowarzyszenia w dziedzinie pomocy materialnej nie ogranicza się tylko do Polonii czy Kanady, ale wychodzi poza ramy kraju.

W 1958 r. została ustalona funkcja kapelana Stowarzyszenia, którym będzie odtąd każdy proboszcz parafii św. Jadwigi. Pierwszym kapelanem był Feliks Kwiatkowski OMI. W tym samym roku odbyło się poświęcenie nowego (obecnego) sztandaru, wykonanego w Polsce przez siostry zakonne. Aktu poświęcenia dokonał kapelan ks. F. Kwiatkowski w kościele św. Jadwigi. Rodzicami chrzestnymi byli: Józef Halik, Zenobia Kliber, Edward Zalewski, Apolonia Renkiewicz, Józef Paczesny i Weronika Filipowicz.

W tym samym roku Stowarzyszenie obchodziło 25 rocznicę swego istnienia. Uroczysty bankiet odbył się dnia 18 października w sali Grupy 21 Związku Polaków w Kanadzie.

Rok 1959 rozpoczęto zatwierdzeniem oficjalnego ubioru członków Stowarzyszenia według przyjętego szablonu organizacji weterańskich.

Nazwa Stowarzyszenia używana w języku polskim została oficjalnie zatwierdzona przez rząd prowincjonalny w 1961 r. przez nadanie dodatkowego patentu „Supplementary Letters Patent”.

Przez wiele lat pragnieniem członków Stowarzyszenia było posiadanie własnego domu organizacyjnego. Przeprowadzono na ten temat wiele dyskusji, przedstawiono różne plany i projekty. Ostatecznie w 1962 r. powzięto konkretną decyzję budowy domu Stowarzyszenia na terenie posiadłości będącej własnością organizacji. Następne 5 lat poświęcono na opracowanie planów i zbieranie funduszy. Prace te wykonywały specjalnie wybrane komitety — budowy, planowania i finansowy.

Uroczyste „przekopanie” ziemi przez burmistrza miasta Oshawy nastąpiło dnia 17 VI 1967 r. i natychmiast przystąpiono do budowy. Aczkolwiek większość prac przy budowie wykonały przedsiębiorstwa fachowe, to jednak bardzo dużo różnych prac wykonali członkowie Stowarzyszenia przy współudziale Stowarzyszenia Pań. Pierwsze zebranie w jeszcze nie wykończonym Centrum odbyło się 28 IV 1968 r. Uroczystość otwarcia Centrum Stowarzyszenia odbyła się dnia 8 XI 1968 r. Aktu poświęcenia dokonał kapelan Antoni Bagsik OMI w obecności przedstawicieli władz federalnych, prowincjonalnych i miejskich, reprezentacji organizacji polonijnych i kanadyjskich, władz i członków Stowarzyszenia i dużej liczby gości. Od tego czasu Centrum jest czynnym ośrodkiem życia społecznego

i kulturalnego nie tylko Polonii oshawskiej, lecz także wielu innych grup i organizacji.

Przeniesienie się do własnej siedziby ułatwiło i ożywiło działalność Stowarzyszenia na polu kulturalno-narodowym. Uroczystości narodowe, jak Święto Żołnierza i 11 listopada odbywają się na własnym terenie. Biorą w nich udział wybitne osobistości kościelne i świeckie, jak np. w 1981 r. arcybiskup poznański Jerzy Stroba.

Od 1962 r. Stowarzyszenie bierze czynny udział w akcji Oshawa Folk Festival, obecny Oshawa Folk Art Council, w ramach którego od 1975 r. prowadzi (przy współudziale Stowarzyszenia Pań) w czasie tygodnia „Fiesty” własny pawilon „Kraków”, który cieszy się wielkim powodzeniem wśród publiczności.

W ciągu lat istnienia Centrum Stowarzyszenie miało zaszczyt gościć w swoich murach wiele wybitnych osobistości kościelnych i świeckich. Odwiedzili ją m. in.: kard. Władysław Rubin, bp pomocniczy diecezji szczecińsko-kamieńskiej Stanisław Stefanek SChr, bp łomżyński Mikołaj Sasinowski, bp Józef Niemiński z Polskiego Kościoła Narodowego, byli premierzy Kanady John Diefenbaker i Joe Clark, premier Ontario William G. Davis, premier Rządu RP na uchodźstwie Kazimierz Sabbat, gen. Tadeusz Majewski, gen. Klemens Rudnicki, gen. Antoni Grudziński.

Stowarzyszenie Weteranów Armii Polskiej im. gen. Władysława Sikorskiego jest uznawane nie tylko przez Polonię, ale i przez społeczeństwo Oshawy za jedną z przodujących organizacji.

Rozpoczynając następne 50 lat istnienia, pragnieniem i życzeniem naszym jest, aby w przyszłości, tak jak przez minione 50 lat, wysiłki członków Stowarzyszenia były skierowane na kontynuowanie szlachetnej pracy w dziedzinie tradycji i kultury narodowej i społecznej, na dobro Polonii, Oshawy, Kanady i Narodu polskiego.

POLISH ARMY VETERANS' ASSOCIATION IN OSHAWA
(CANADA)

Summary

The history of the above association constitutes a good example of how dynamic all army veterans' associations are. The Polish Army Veterans' Association in Oshawa is of specific character and differs from the remaining immigrant organizations. It has, above all, higher achievements.